ĢENERĀLADVOKĀTA M. POJAREŠA MADURU [*M. POIARES MADURO*] SECINĀJUMI,
sniegti 2009. gada 1. oktobrī[1]

1. Kādā apmērā tiesas procesa pārskatāmības princips un atklātas tiesas sēdes princips paredz, ka sabiedrībai ir jāļauj piekļūt procesuālajiem rakstiem, ko Tiesā iesnieguši lietas dalībnieki? Tāds pēc būtības ir jautājums, kas radās šajās apelācijās, ko par Pirmās instances tiesas spriedumu attiecīgi cēla Zviedrijas Karaliste, žurnālistu apvienība un Eiropas Komisija.

I — Fakti un Pirmās instances tiesas spriedums

2. Apelācijas sūdzības attiecas uz strīdu starp *Association de la presse internationale asbl* (turpmāk tekstā — "*API*") un Eiropas Kopienu Komisiju par piekļuvi dažiem procesuālajiem rakstiem, ko iesniegusi Komisija procesos Pirmās instances tiesā [tagad — Vispārējā tiesa] un Tiesā.

3. *API*, bezpeļņas žurnālistu apvienība, kuras mērķis ir palīdzēt saviem biedriem informēt savas valstis par Eiropas Savienību, 2003. gada 1. augusta vēstulē saskaņā ar Regulas Nr. 1049/2001[2] par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem 6. pantu lūdza Komisiju atļaut piekļūt šiem procesuālajiem rakstiem. Ar 2003. gada 20. novembra lēmumu Komisija noraidīja šo lūgumu.

4. Pēc Komisijas domām, attiecīgie dokumenti ietilpst vairākās kategorijās. Attiecībā uz dokumentiem, kas tika iesniegti trijās joprojām izskatāmajās lietās[3], Komisija nolēma, ka iepazīšanās ar tiem nelabvēlīgi ietekmētu tās kā atbildētājas stāvokli, pakļaujot to iespējamam ārējam spiedienam, it īpaši no sabiedrības puses. Līdz ar to uz dokumentiem attiecas izņēmums, kas Regulā Nr. 1049/2001 paredzēts attiecībā uz publiskošanu, kas "var kaitēt [..] tiesvedības un juridisku konsultāciju aizsardzībai"[4]. Šā paša iemesla dēļ Komisija

1 — Oriģinālvaloda — angļu.

2 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 30. maija Regula (EK) Nr. 1049/2001 par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem (OV L 145, 43. lpp.).

3 — 2005. gada 14. decembra spriedums lietā T-209/01 *Honeywell*/Komisija (Krājums, II-5527. lpp.), 2005. gada 14. decembra spriedums lietā T-210/01 *General Electric*/Komisija (Krājums, II-5575. lpp.) un 2005. gada 1. februāra spriedums lietā C-203/03 Komisija/Austrija (Krājums, I-935. lpp.).

4 — Skat. Regulas Nr. 1049/2001 4. panta 2. punktu.

atteica piekļuvi procesuālajiem rakstiem arī ceturtajā lietā, kura, kaut arī ir pabeigta, bija cieši saistīta ar izskatāmo lietu [5].

5. Attiecībā uz pārkāpuma procesu Komisija turpinājumā nolēma, ka tās procesuālo rakstu publiskošana varētu "kaitēt [..] izmeklēšanas [..] mērķiem" Regulas Nr. 1049/2001 4. panta 2. punkta izpratnē, jo šis mērķis ir panākt draudzīgu strīda atrisinājumu. Komisija šo argumentāciju piemēroja gan lietām, kurās bija uzsākti pārkāpuma procesi [6], gan lietām, kurās procesi bija pabeigti, bet dalībvalstis vēl nebija izpildījušas spriedumus [7].

6. Komisija atzina, ka saskaņā ar Regulu Nr. 1049/2001 sevišķa sabiedrības interese par atklātību ir pārāka par tās interesēm saglabāt procesuālo rakstu konfidencialitāti.

Tomēr tā uzskatīja, ka *API* nav izvirzījusi nevienu argumentu, kas liecinātu par šādām interesēm. Visbeidzot, tā novērtēja un noraidīja iespēju piešķirt daļēju piekļuvi dokumentiem.

7. API apstrīdēja Komisijas lēmumu prasības pieteikumā, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegts 2004. gada 2. februārī. Pirmās instances tiesa nodeva lietu virspalātai, kas 2007. gada 12. septembrī pasludināja pārsūdzēto spriedumu.

8. Savā spriedumā Pirmās instances tiesa uzsvēra, ka Regulas Nr. 1049/2001 mērķis ir nodrošināt plašu piekļuvi un ka izņēmumi ir jāinterpretē šauri. Tomēr tā nosprieda, ka Komisijai bija tiesības atteikt piekļuvi procesuālajiem rakstiem visās lietās, kurās vēl netika sniegti mutvārdu apsvērumi, jo tās interese piedalīties tiesvedībā bez jebkādas ārējas ietekmes bija pietiekama, lai iekļautu visus procesuālos rakstus līdz brīdim, kad lietās notiek tiesas sēdes. Tomēr gadījumā, kad piekļuves atteikums tika pamatots ar saistību starp pabeigtu lietu un otru lietu, kas joprojām tika izskatīta, Komisija nebija tiesīga atteikt piekļuvi, nenorādot īpašus iemeslus, kādēļ publiskošana varētu kaitēt tiesvedībai izskatāmajā lietā. Attiecībā uz pārkāpuma procesiem Pirmās instances tiesa nosprieda, ka interese par vienošanās panākšanu ar dalībvalstīm var

5 — 2002. gada 6. jūnija spriedums lietā T-342/99 *Airtours*/Komisija (*Recueil*, II-2585. lpp.).

6 — Spriedums lietā C-203/03 Komisija/Austrija.

7 — 2002. gada 5. novembra spriedumi lietās C-466/98 Komisija/Apvienotā Karaliste (*Recueil*, I-9427. lpp.), C-467/98 Komisija/Dānija (*Recueil*, I-9519. lpp.), C-468/98 Komisija/Zviedrija (*Recueil*, I-9575. lpp.), C-469/98 Komisija/Somija (*Recueil*, I-9627. lpp.), C-471/98 Komisija/Beļģija (*Recueil*, I-9681. lpp.), C-472/98 Komisija/Luksemburga (*Recueil*, I-9741. lpp.), C-475/98 Komisija/Austrija (*Recueil*, I-9797. lpp.) un C-476/98 Komisija/Vācija (*Recueil*, I-9855. lpp.).

pamatot vispārēju atteikumu publiskot dokumentus tikai tik ilgi, kamēr spriedums vēl nav ticis pasludināts. Tiklīdz tiek pasludināts spriedums, dalībvalstīm ir pienākums to izpildīt un šis jautājums vairs nav apspriežams.

9. Apelācijas sūdzības par Pirmās instances tiesas spriedumu iesniedza Komisija (C-532/07), *API* (C-528/07) un Zviedrijas Karaliste (C-514/07). Apvienotā Karaliste, Dānijas Karaliste un Somijas Republika iestājās lietā vēlāk.

10. Savā Tiesai iesniegtajā apelācijas sūdzībā Komisija apgalvoja, ka Pirmās instances tiesa esot pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, nospriežot, ka, ja piekļuve procesuālajiem rakstiem tiek lūgta pēc tiesas sēdes, pieteikums ir jāizskata, ņemot vērā konkrēto gadījumu. Komisija uzskata, ka Pirmās instances tiesa sniedza nesaderīgu argumentāciju un pieļāva kļūdu, neņemot vērā taisnīguma intereses, citu procesā iesaistīto dalībnieku intereses un Komisijas tiesības. Komisija arī apgalvo, ka Pirmās instances tiesa esot pieļāvusi kļūdu, liekot izvērtēt katru konkrēto pieteikuma par piekļuvi procesuālajiem rakstiem pārkāpuma procesos saskaņā ar EKL 226. pantu pēc tam, kad spriedums ir ticis pasludināts, un visos procesos, kuri jau ir izskatīti, bet ir saistīti ar izskatāmām lietām. Komisija norāda, ka pārsūdzētais spriedums pavājinās tās spēju īstenot Kopienu tiesības un nodrošināt, lai dalībvalstis ievērotu savus pienākumus. Līdz ar to Komisija lūdz Tiesu atcelt pārsūdzēto spriedumu tiktāl, ciktāl tajā tika atcelts Komisijas lēmums par piekļuves atteikumu.

11. Turpretī *API* lūdz Tiesu atcelt pārsūdzēto spriedumu tiktāl, ciktāl tajā ir atzītas Komisijas tiesības nepubliskot savus procesuālos rakstus pirms tiesas sēdes, un vai nu atcelt Komisijas 2003. gada 20. novembra lēmumu, vai arī nosūtīt lietu Pirmās instances tiesai atkārtotai izskatīšanai. *API* apgalvo, ka Regulā Nr. 1049/2001 paredzētais izņēmums attiecībā uz tiesvedībām paredz katra konkrētā gadījuma izvērtēšanu, un apstrīd Pirmās instances tiesas pretējo secinājumu šādu iemeslu dēļ: i) tas ir pretrunā šā izņēmuma interpretācijas pastāvīgajiem principiem; ii) tas ir pamatots ar nepastāvošām Komisijas tiesībām aizstāvēt savas intereses bez jebkādas ārējas ietekmes; iii) Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi kļūdu, piemērojot sacīkstes principu; iv) Pirmās instances tiesa nav pienācīgi novērtējusi citu tiesu praksi, un v) Pirmās instances tiesa pieļāva kļūdu, atsaucoties uz vajadzību aizstāvēt *in camera* procesus. Tāpat *API* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa esot nepareizi interpretējusi terminu "sevišķas sabiedrības

intereses" Regulas Nr. 1049/2001 4. panta 2. punkta izpratnē.

12. Tāpat kā *API* arī Zviedrijas Karaliste lūdz Tiesu atcelt pārsūdzēto spriedumu tiktāl, ciktāl ar to ir noraidīta *API* prasība, un atcelt Komisijas 2003. gada 20. novembra lēmumu. Zviedrija apgalvo, ka izņēmumi no publiskošanas prasībām ir jāinterpretē šauri un ka nav pamatojuma vispārīgam atteikumam sabiedrībai piekļūt dokumentiem.

II — Analīze

A — *Ievada piezīmes*

13. Lūdzot piekļuvi attiecīgajiem dokumentiem šajā lietā, *API* apspriešanai izvirzīja būtiskus jautājumus par pārskatāmību Eiropas Savienībā. *API* problēma nav noteikti saistīta ar atbildēm uz šiem jautājumiem, bet gan ar procedūru, kuras ietvaros tā tos izvirzīja. Ievērojot Regulā Nr. 1049/2001 [8] paredzēto procedūru, lai iegūtu piekļuvi procesuālajiem rakstiem izskatāmajās lietās, *API* vērsās Komisijā ar pieteikumu, kas tai bija jāiesniedz Tiesai.

14. Kamēr notiek tiesvedība, Tiesai, nevis Komisijai būtu jāizlemj, vai sabiedrībai būtu jāatļauj piekļūt dokumentiem konkrētajā lietā. Tāda bija pieeja Amsterdamas līgumā, kurā dalībvalstis izvelējās neminēt tiesu varu 255. pantā. Šāds lēmums ir jāpieņem Tiesai nevis tāpēc (kā Komisija, šķiet, uzskata), ka pārskatāmības vērtības nebūtu piemērojamas tiesu varai, bet gan tāpēc, ka tiesvedības laikā lieta ir Tiesas pārziņā. Tikai Tiesa var izvērtēt pretstatītās intereses un noteikt, vai dokumenta publiskošana var radīt neatgriezenisku kaitējumu kādam lietas dalībniekam vai apdraudēt tiesas procesa taisnīgumu. Ja lēmums par dokumentu publiskošanu tiktu atstāts lietas dalībnieku ziņā, tie varētu būt pārāk piesardzīgi tādu dokumentu publiskošanā, kuri

8 — Regulā ir noteikta procedūra, kas ir jāievēro sabiedrībai, pieprasot dokumentus no Eiropas Savienības iestādēm, izņemot Tiesu, "nodrošinot iespējami plašāku piekļuvi tiem" (1. panta a) punkts). Piekļuves principam, kas ir noteikts Regulā, ir vairāki izņēmumi. Uz šo lietu attiecas izņēmumi, kas noteikti 4. panta 2. punktā, kurā ir noteikts:
"Iestādes var atteikt piekļuvi dokumentam, ja iepazīšanās ar to var kaitēt:
— fiziskas vai juridiskas personas komerciālo interešu, tostarp intelektuālā īpašuma, aizsardzībai,
— tiesvedības un juridisku konsultāciju aizsardzībai,
— pārbaužu, izmeklēšanas un revīziju mērķiem,
ja vien iepazīšanās ar to nav saistīta ar sevišķām sabiedrības interesēm."

varētu kaitēt viņu interesēm, un pārāk labprātīgi publiskotu dokumentus, kas varētu kaitēt to pretiniekiem.

15. Ja tiek atzīts, ka jautājumi par piekļuvi Tiesai iesniegtajiem dokumentiem ir jāizlemj Tiesai, galvenie, pēc lietas dalībnieku domām, šajā lietā pastāvošie draudi izzūd. Tiesai nav jāuztraucas, ka Komisija publiskos dokumentus, kā dēļ tiks traucēta tās apspriede. Tās spēja vadīt procesu slēgtā sēdē netiks apdraudēta, jo Tiesa var izlemt, vai noteiktu dokumentu publiskošana būtu pretrunā vajadzībai nodrošināt konfidencialitāti konkrētajā lietā. Tāpat nebūtu jāuztraucas par sacīkstes principa ievērošanu, jo atšķirībā no Komisijas un sistēmas, kas noteikta Regulā Nr. 1049/2001, Tiesa ir pilnvarota kontrolēt piekļuvi dokumentiem, ko iesniedzis katrs lietas dalībnieks, un ir noteikti spējīga izvēlēties piekļuves nosacījumus, kas nerada pēc būtības nelabvēlīgus apstākļus konkrētam lietas dalībniekam. Līdz ar to uzskatu, ka labākais risinājums šajā lietā būtu nospriest, ka visi dokumenti, ko lietas dalībnieki iesnieguši izskatāmajās lietās, neietilpst Regulas Nr. 1049/2001 piemērošanas jomā. Tiklīdz tie tiek iesniegti Tiesā, tie kļūst par tiesas procesa pierādījumiem, kuru pārvaldīšana ietilpst Tiesas ekskluzīvā kompetencē. Tas nenozīmē, ka pašai Tiesai nav ierobežojumu, lemjot par piekļuves atļaušanu. Tieši otrādi, tai var būt pienākums izvērtēt pieteikumus par piekļuvi no taisnīguma un pārskatāmības principa aspekta, uzmanīgi ņemot vērā visas attiecīgās intereses. Citiem vārdiem sakot, taisnīgums ir jānodrošina godīgi un pārskatāmi un Tiesai ir jāgarantē šo prasību izpilde visos gadījumos.

16. Mana nostāja neatbilst Tiesas rīkojumam lietā Vācija/Parlaments un Padome [9]. Ja, kā Tiesa norādīja minētajā rīkojumā, lietas dalībnieki principā var brīvi publiskot savus procesuālos rakstus [10], Tiesa nevarētu kontrolēt piekļuvi lietas materiālos iekļautajiem dokumentiem. Turklāt, ja, kā norādīts minētajā rīkojumā, nebūtu jāuzskata, ka lietas dalībnieka labprātīga savu prasījumu publiskošana apdraud tiesas procesa integritāti, nebūtu pamata Komisijas vispārīgajam atteikumam publiskot apsvērumus izskatāmajās lietās. Neatkarīgi no tā, vai dokumenti tiek publiskoti labprātīgi vai tādēļ, ka tas paredzēts regulā, iespēja, ka publiskošana radīs sabiedrības spiedienu, ietekmējot tiesas

9 — 2000. gada 3. aprīļa rīkojums lietā C-376/98 (*Recueil*, I-2247. lpp.).

10 — Turpat, 10. punkts.

procesu integritāti vai radot nelabvēlīgus apstākļus kādam lietas dalībniekam, ir tāda pati. Patiesībā rīkojums lietā Vācija/Parlaments un Padome ir zināmā mērā pretrunīgs: lai arī tiek atzīts, ka lietas dalībnieki principā var brīvi publiskot savus procesuālos rakstus, Tiesa arī atzīmē, ka izņēmuma gadījumos publiskošana var nelabvēlīgi ietekmēt pareizu tiesvedību. Loģiski jāsecina, ka jautājums par publiskošanu šādos izņēmuma gadījumos, kad var tikt apdraudēta pareiza tiesvedība, nevar tikt atstāts lietas dalībnieku ziņā, bet tas ir jāizlemj Tiesai. Bet kurš izvērtēs, vai konkrētai lietai ir pietiekams izņēmuma raksturs, lai Tiesai tai būtu jāpievērš uzmanība? Atbilde ir acīmredzama: tikai pati Tiesa var veikt šādu vērtējumu. Tāpat ir acīmredzams, ka Tiesas iesaistīšanās ir nozīmīga tikai tad, ja tā notiek *pirms* jebkādas publiskošanas, ko veic kāds no lietas dalībniekiem. Ja lietas dalībnieks publisko dokumentu, kam bija jāpaliek konfidenciālam, un tādēļ tiek apdraudēta tiesas procesa integritāte, nekāda turpmākā Tiesas rīcība nevar novērst kaitējumu.

17. Ja piekļuve tiesai iesniegtajiem procesuālajiem rakstiem tiktu atstāta lietas dalībnieku ziņā vai pilnībā tiktu reglamentēta Regulā Nr. 1049/2001, rastos jautājums par sacīkstes principu. Kā Tiesa varētu vai nu atstāt šo lietu lietas dalībnieku ziņā, vai, pamatojoties uz Regulu, dažiem lietas dalībniekiem (piemēram, Kopienu iestādēm) noteikt publiskošanas pienākumu, vienlaicīgi neuzliekot citiem lietas dalībniekiem (ieskaitot dalībvalstis) tādu pašu pienākumu? Pieņemsim, piemēram, ka Komisijai — vai nu pēc savas ierosmes, vai arī tāpēc, ka tai ir jāizpilda Regulas noteikumi, — būtu jāatļauj piekļuve saviem procesuālajiem rakstiem konkrētajā lietā: būtu saprātīgi sagaidīt, ka tāds pats pienākums ir piemērojams arī visiem citiem lietas dalībniekiem, jo būtu ļoti jocīgi, ja Tiesa atteiktu piekļuvi to procesuālajiem rakstiem tāpēc, ka šāda publiskošana varētu apdraudēt tiesas procesa integritāti. Tādējādi pašas Tiesas lēmumi par piekļuvi galu galā tiktu būtiski ietekmēti (vai pat izlemti) ar citu iestāžu publiskošanas politiku vai ar Regulā noteiktajiem kritērijiem — kas tomēr nebija paredzēti piemērošanai Tiesai.

18. Tādējādi ir pienācis laiks Tiesai pārskatīt savu nostāju, kuru tā ieņēma rīkojumā lietā Vācija/Parlaments un Padome, un skaidri noteikt, ka Tiesai, nevis lietas dalībniekiem ir jākontrolē piekļuve dokumentiem izskatāmajās lietās. Lai arī Tiesa "vienmēr ir izrādījusi piesardzību pret pavērsieniem tiesību, kas noteiktas iepriekšējos spriedumos,

interpretācijā", lai aizsargātu nozīmīgas stabilitātes, vienveidības, saskanības un tiesiskās drošības vērtības [11], tā ir vēlējusies izņēmuma gadījumos pārskatīt savus agrākos nolēmumus. Šī, šķiet, ir viena no šādām situācijām, kurās pārskatīšana ir pamatota. Kad tika izdots rīkojums, tā pilnā iedarbība uz jautājumu par piekļuvi tiesas dokumentiem nebija skaidra. Saskaņā ar Regulu Nr. 1049/2001 veiktiem pieprasījumiem šodien ir daudz skaidrākas sekas Tiesas plašajam paziņojumam minētajā rīkojumā [12].

19. Ja Tiesa piekritīs manam secinājumam šajā aspektā, tad jautājumi, kas radušies apelācijā attiecībā uz izskatāmajām lietām, kļūs akadēmiski. Tomēr gadījumam, ja Tiesa nolems nepārskatīt rīkojumu lietā Vācija/Parlaments un Padome, es analizēšu apstākļus, kuros Komisijai var būt pienākums publiskot dokumentus. Katrā ziņā jautājums, uz kuru ir jāsniedz atbilde, ir identisks tam, uz kuru Tiesai būtu jāatbild, pašai lemjot par to, vai publiskot dokumentus: vai dokumentu publiskošana var ietekmēt tiesas procesa integritāti?

20. Tātad tieši šādā kontekstā es apskatīšu juridiskos pamatus, kas izvirzīti pirmajā instancē, lai apstrīdētu Regulas prasības publiskot procesuālos rakstus interpretāciju. To darot, es izvērtēšu līdzsvaru starp tiesas procesa skaidrību un interesēm, kas saistītas ar tiesībām uz atklātu tiesas sēdi. Tāpat nošķiršu lietas, kas tiek izskatītas Tiesā, un tās, kurās jau ir ticis pasludināts galīgs spriedums.

B — *Izskatāmās lietas*

21. Nosakot, vai, lai aizsargātu tiesas procesa integritāti, lietas dalībnieku iesniegtajiem procesuālajiem rakstiem ir jāpaliek konfidenciāliem, ir jāizvērtē dalībvalstu kopējās tradīcijas un Eiropas Cilvēktiesību Tiesas prakse.

11 — Skat. manus secinājumus apvienotajās lietās C-94/04 un C-202/04 *Cipolla* u.c. (2006. gada 5. decembra spriedums, Krājums, I-11421. lpp., 28. punkts).

12 — Skat. 1993. gada 24. novembra spriedumu apvienotajās lietās C-267/91 un C-268/91 *Keck* un *Mithouard* (*Recueil*, I-6097. lpp., 14. punkts).

22. Strasbūras tiesas gadījumā atbilstošā tiesību norma ir Tiesas reglamenta [13] 33. pants, kurā noteikts:

"*33. pants*

(Dokumentu atklātība)

1. Visi dokumenti, ko lietas dalībnieki vai trešās personas iesniegušas sekretariātā saistībā ar prasības pieteikumu, izņemot tos, kas iesniegti saskaņā ar 62. pantu veikto pārrunu par mierizlīgumu ietvaros, ir pieejami sabiedrībai saskaņā ar sekretariāta noteikto kārtību, ja vien palātas priekšsēdētājs šā panta 2. punktā minēto iemeslu dēļ nenolemj citādi — vai nu pēc savas ierosmes, vai arī pēc kāda lietas dalībnieka vai citas saistītās personas pieprasījuma.

2. Sabiedrības piekļuve dokumentam vai kādai tā daļai var tikt ierobežota morāles, sabiedriskās kārtības vai valsts drošības demokrātiskā sabiedrībā interesēs, ja tas ir vajadzīgs nepilngadīgo interesēs vai lietas dalībnieku vai kādas citas saistītās personas privātās dzīves aizsardzības interesēs, vai tikai tiktāl, ciktāl ir absolūti nepieciešams, pēc palātas priekšsēdētāja domām, īpašos apstākļos, kuros publiskošana radītu kaitējumu taisnīguma interesēm.

3. Jebkurā pieteikumā par konfidencialitātes saglabāšanu, kas iesniegts saskaņā ar šā panta 1. punktu, ir jāiekļauj iemesli un jāprecizē, vai sabiedrības piekļuve ir jāierobežo visam dokumentam vai tā daļai.

4. Palātas pieņemtie lēmumi un pasludinātie spriedumi ir pieejami sabiedrībai. Tiesa regulāri publisko vispārīgo informāciju par lēmumiem, ko saskaņā ar 53. panta 2. punktu pieņēmušas komitejas." [Neoficiāls tulkojums]

23. Šeit noteiktais princips ir tāds, ka visi dokumenti, ko saistībā ar prasības pieteikumu iesnieguši lietas dalībnieki vai trešā persona (piemēram, persona, kas iestājusies lietā), ir pieejami sabiedrībai, izņemot dokumentus, kas attiecas uz mierizlīgumu; izskatāmās lietas nav jānošķir no pabeigtajām. Tajā pašā laikā 33. pantā noteikti piekļuves ierobežojumi, ja tas ir vajadzīgs morāles, sabiedriskās kārtības, valsts drošības, nepilngadīgo aizsardzības, privātās dzīves un tiesas interešu apsvērumu dēļ. Šie apsvērumi darbojas kā robežas sabiedrības tiesībām piekļūt dokumentiem, kas iekļauti lietas materiālos: ja atklātība ir vispārīgs noteikums, tad konfidencialitāte

13 — Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 40. pants arī ir atbilstošs: "Dokumenti, kas tiek nodoti glabāšanā reģistrētājam, ir publiski pieejami, ja vien Tiesas prezidents nenolemj citādi."

tiek nodrošināta, ja tas ir vajadzīgs konkrētajā lietā. Tāpat ir jāteic, ka piekļuves tiesas dokumentiem kontrole ir Strasbūras tiesas ziņā. Tas ir atspoguļots 33. panta 1. punktā, kurā ir noteikts, ka palātas priekšsēdētājs var ierobežot piekļuvi ne tikai pēc lietas dalībnieku vai trešās personas pieprasījuma, bet arī pēc savas ierosmes, ja uzskata, ka šāds ierobežojums ir vajadzīgs kāda no 2. punktā minētajiem iemesliem dēļ.

24. Attiecībā uz dalībvalstīm jāteic, ka to tiesību sistēmās nav atrodama vispārīga konfidencialitātes prasība, kas liegtu publiskot lietas dalībnieka procesuālos rakstus. Faktiski lielākā valstu tiesību sistēmu daļa, šķiet, ir pārgājusi no kārtības, kurā piekļuve bija ļoti ierobežota, uz kārtību, kurā tiek garantēta kāda atklātības forma. Tādējādi lielākā dalībvalstu daļa šobrīd zināmos apstākļos atļauj piekļūt tiesas dokumentiem [14].

25. Kaut arī Tiesa šo jautājumu nav skaidri apsvērusi, nekur judikatūrā nav rekomendācijas noteikt vispārēju konfidencialitātes prasību. Tas ir spēkā iepriekš minētajā rīkojumā lietā Vācija/Parlaments un Padome, kurā ir noteikts: "dokumenta publiskošana var nelabvēlīgi ietekmēt pareizu tiesvedību" tikai "izņēmuma gadījumos" [15]. Tomēr Tiesas judikatūra šajā jautājumā nebeidzas ar minēto rīkojumu. Izskatot jautājumu par piekļuvi Padomes juridiskā dienesta atzinumiem, Tiesa apsprieda un noraidīja bažas par sabiedrības spiedienu šajā kontekstā. Faktiski Tiesa izmantoja mazāk piesardzīgu pieeju, nekā es piedāvāju savos secinājumos attiecībā uz šo konkrēto jautājumu [16]. Tā nosprieda: "pat pieņemot, ka šī juridiskā dienesta darbinieki šajā sakarā tiek pakļauti prettiesiskam spiedienam, šis spiediens, nevis juridisko atzinumu publiskošanas iespēja, apdraudētu šīs iestādes intereses [..], un Padomei neapšaubāmi būtu jāveic vajadzīgie pasākumi, lai to izbeigtu" [17]. Šis secinājums tāpat ir spēkā tad, ja prettiesisks spiediens tiek izdarīts uz tiesu un tiesas procesa dalībniekiem.

26. Turklāt starptautisko tiesu prakse norāda, ka nav iemesla uztraukties, ka šādu dokumentu publiskošana apdraudēs tiesas procesu. Starptautiskais Ruandas kara noziegumu tribunāls piemēram, neraugoties uz tās patieso vajadzību saglabāt konfidencialitāti liecinieku aizsardzībai, no sava noteikuma par priekšrokas došanu atklātām tiesas sēdēm atvasina prasību, ka visiem procesuālajiem

14 — Saistībā ar citiem dalībvalstu risinājumiem skat. šo secinājumu 29. punktu.

15 — 2000. gada 3. aprīļa rīkojums lietā C-376/98 Vācija/Parlaments un Padome (*Recueil*, I-2247. lpp., 10. punkts).

16 — Skat. 40. punktu manos secinājumos apvienotajās lietās C-39/05 P un C-52/05 P Zviedrija un *Turco*/Padome (2008. gada 1. jūlija spriedums, Krājums, I-4723. lpp.), kurā es skaidroju, ka visi iestāžu juridisko dienestu juridiskie atzinumi principā var tikt atzīti par konfidenciāliem.

17 — Turpat, 64. punkts.

rakstiem jābūt pieejamiem sabiedrībai, ja vien nav izņēmuma iemeslu to konfidencialitātes saglabāšanai, un šādā gadījumā lietas dalībniekiem ir jāiesniedz savu konfidenciālo aktu publiskojama rediģēta versija [18]. Starptautiskā Krimināltiesa ir izmantojusi līdzīgu pieeju, publiskojot lietas dalībnieku procesuālos rakstus savā tīmekļa vietnē, ja vien Tiesa nav izdevusi rīkojumu par neizpaušanu vai nav jāaizsargā neizpaužami personas dati [19]. Šajā sakarā ir saskatāma tendence: jo attālāka ir tiesu iestāde, jo lielāks ir uztraukums par tās tiesas procesu pārskatāmību [20].

27. Turklāt prakse Amerikas Savienotajās Valstīs rāda, ka taisnīgs tiesas process var pastāvēt līdzās sabiedrības piekļuvei dokumentiem [21]. Amerikas Savienoto Valstu tiesībās piekļuve dokumentiem ir norma. Tajās ir precizēti tikai daži ierobežojumi piekļuvei dokumentiem, lai aizsargātu konfidenciālu informāciju [22], un tiesām ir atļauts vajadzības gadījumā noteikt konfidencialitāti citiem dokumentiem. *The Federal Rules of Civil Procedure* [Federālajos civilprocesa noteikumos], piemēram, ir paredzēts:

"Ja ir pamatots iemesls, tiesa ar rīkojumu lietā var:

1) pieprasīt papildu informāciju vai

2) ierobežot vai aizliegt personai, kas nav lietas dalībnieks, elektronisku piekļuvi no attāluma dokumentam, kas iesniegts tiesā [23]."

28. Ja šāds rīkojums netiek izdots, šie dokumenti ir brīvi pieejami. Federālās tiesas caur internetu sniedz piekļuvi lietas materiāliem,

18 — Nchamihigo. *Decision on Prosecution Motion on the Filing of the Defence Notice of Appeal*. 2009. gada 30. aprīlis, *ICTR*-2001-63-A.

19 — Starptautiskās Krimināltiesas Procedūras un pierādījumu noteikumi *ICC-ASP/1/3*, 15. pants. http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Situations+and+Cases/Cases/.

20 — Ir jāteic, ka, lai arī PTO strīdu noregulēšanas sistēmā lietas dalībnieku procesuālie raksti ir konfidenciāli (Vienošanās par noteikumiem un kārtību, kas nosaka strīdu noregulēšanu, 18. panta 2. punkts), Ekspertu grupas un apelācijas institūcijas ziņojumos ir iekļauts ļoti detalizēts apraksts par lietas dalībnieku procesuālajiem rakstiem un ļoti bieži tos pievieno kā pielikumus. Tomēr lietas dalībnieki, ja vēlas, var brīvi publiskot savus procesuālos rakstus. Skat. Davey, W., "Proposals for Improving the Working Procedures of WTO Dispute Settlement Panels", *The WTO Dispute Settlement System 1995–2003*, F. Ortino & E.U. Petersmann (izd.), 18. sēj., *Studies in Transnational Economic Law*, Kluwer, 2004, 20. lpp.

21 — Turklāt *United States Supreme Court* [Amerikas Savienoto Valstu Augstākās tiesas] iepriekšējais priekšsēdētājs Viljams H. Renkvists [*Willliam H. Rehnquist*] (*Constitutional Law and Public Opinion*, (1986) 20 Suffolk U.L. Rev. 751) apgalvoja, ka tiesneši nenovēršami ietekmējas no sabiedrības viedokļa, bet tas, viņaprāt, var radīt pozitīvu ietekmi un "lieliskas" lietas.

22 — Skat., piemēram, Federālo Civilprocesa noteikumu 5. panta 2. punktu (par personu datiem, piemēram, sociālās apdrošināšanas numuriem un bankas kontu numuriem), Federālo Pierādījumu noteikumu 412. panta c) punkta 2) apakšpunktu (par izvarošanas upuru agrāko seksuālo uzvedību pierādījumiem).

23 — Federālo Civilprocesa noteikumu 5. panta 2. punkta e) apakšpunkts.

ko lietas dalībnieki iesnieguši, ieskaitot procesuālos rakstus [24]. Daudzi no šiem materiāliem arī ir pieejami sabiedrībai tādās tiesu tīmekļa vietnēs kā *Westlaw*, it īpaši liela mēroga lietās. Patiesi, procesuālie raksti bieži ir pieejami *Westlaw* dažu darba dienu laikā pēc to iesniegšanas tiesā.

29. Tomēr, lai arī dalībvalstu kopējās tradīcijās nav paredzēta konfidencialitāte un, šķiet, nav iemesla to darīt, tajās netiek arī atbalstīta pretējā nostāja, saskaņā ar kuru tiesības uz taisnīgu tiesu *paredz* vispārinātu sabiedrības piekļuvi lietas dalībnieka dokumentiem [25]. Tikai divās dalībvalstīs — Zviedrijā un Somijā — ir atzītas tiesības piekļūt dokumentiem izskatāmajās lietās. Visizplatītākā dalībvalstu nostāja (ieskaitot Spāniju, Vāciju, Igauniju, Poliju, Portugāli, Īriju, Čehijas Republiku un Slovēniju) ir tā, ka tiesām ir pilnvaras piešķirt piekļuvi, bet lēmums par to ir atkarīgs no tiesu rīcības brīvības vai līdzsvara starp dažādajām interesēm konkrētajā lietā. Dažās dalībvalstīs, kurās ir noteikta kāda piekļuves tiesu dokumentiem forma, atbilstošie noteikumi un prakse atšķiras atkarībā no lietas veida vai tiesas, kurā tā tiek izskatīta (piemēram, Dānijā, Apvienotajā Karalistē, Grieķijā, Austrijā, Francijā un Kiprā). Vēlreiz ir jāteic, ka visās šajās valstu sistēmās noteicošā loma lēmuma par piekļuves pamatotību pieņemšanā ir tiesām. Visbeidzot, tikai dažās dalībvalstīs (Ungārijā, Luksemburgā un Nīderlandē) praksē tiek aizliegta piekļuve lietas materiālos esošajiem dokumentiem.

30. Ņemot vērā konkurējošās intereses un to, ka šobrīd nav vienotības dalībvalstu starpā, šķiet, ka Tiesai šajā jomā soļi būtu jāsper uzmanīgi. Tā kā katrā lietā ir atšķirīgas problēmas, pretstatītie pamatojumi ir uzmanīgi jāizvērtē un individuāli jānosaka katrā lietā. Uzskatu, ka vismaz šobrīd būtu vēlams izvairīties no pārāk plaša vai šaura noteikuma pieņemšanas, vai nu paredzot piekļuvi visās lietās, vai arī noliedzot šādu tiesību pastāvēšanu. Šī ir joma, kurā tiesībām būtu jāattīstās pakāpeniski, izvērtējot katru lietu atsevišķi. Konkurējošu apsvērumu līdzsvarošanu katrā lietā vislabāk var veikt Tiesa pēc tam, kad ir apspriedusies ar lietas dalībniekiem. Pēc laika, ja dalībvalstis turpinās virzīties plašas piekļuves virzienā, Tiesas nostāja arī varētu attīstīties šajā virzienā. Šobrīd, kad sabiedrības pārstāvis vēlas piekļūt izskatāmās lietas materiāliem, manuprāt, Tiesai būtu uzmanīgi

24 — Lai iegūtu vairāk informācijas, skat. http://pacer.psc.uscourts.gov/pacerdesc.html.

25 — Pētījuma ziņojums 2/126.

jāizvērtē iesaistītās intereses un tas, vai piekļuve būtu jāpiešķir.

C — *Lietas, kurās ir tikuši pasludināti galīgi spriedumi*

31. Tomēr, tiklīdz lieta ir pabeigta, jautājums kļūst daudz vienkāršāks. Atbilde uz pamatjautājumu — vai dokumentu publiskošana apdraudēs tiesas procesa integritāti — nepārprotami ir "nē". Tiesai jau bija iespēja izvērtēt lietas dalībnieku procesuālos rakstus, apspriesties un pieņemt lēmumu; tiesas process ir pabeigts un vairs nevar tikt ietekmēts lietas dalībnieku procesuālo rakstu publiskošanas dēļ.

32. Turklāt papildu apsvērumi, kas ir saistīti ar tiesvedības atklātību un tiesībām uz pamatotu spriedumu, liek sliekties par labu šādu dokumentu publiskošanai. Galvenais tiesību uz pamatotu spriedumu mērķis ir ļaut sabiedrībai saprast iemeslus Tiesas nolēmumam un procesu, kurā tas tika pieņemts. Kā skaidroja Nīls Makkormiks [*Neil MacCormick*], juridiskā argumentācija pilda pamatojuma funkciju: advokāts, kas piedalās lietā, ne tikai izvirza argumentus par to, kādēļ konkrētajos apstākļos būtu taisnīgi, ja viņa klients gūtu virsroku, bet arī tiesnesis, taisot pamatotu spriedumu, cenšas parādīt, ka veids, kādā viņš ir atrisinājis strīdu, ir pamatots [26]. Tieši šī pamatojuma funkcija raksturo atšķirīgo atbildības formu, kas ir piemērojama tiesām un kas ir saistīta ar to apspriešanas procesa un tajā izvirzīto argumentu kvalitāti. Piekļuve lietas dalībnieku procesuālajiem rakstiem ir būtiska šim procesam, jo tā ļauj sabiedrībai saprast gan argumentus, kas Tiesai bija jāizvērtē, gan iemeslus, kādēļ tā tos pieņēma vai noraidīja. Bez piekļuves lietas materiāliem sekošana lietai un tās izpratne var kļūt vienkārši par teorētisku iespēju, kurai nav nekādas praktiskas vērtības, jo sabiedrībai ir vajadzīga piekļuve, lai izvērtētu, par ko bija lieta un kā notika tiesas process. Tāpat tas palīdz nodrošināt simetriju starp faktisko apspriedes procesu Tiesā un iemesliem, kas sniegti atzinumā.

33. Nākamais aspekts, kas attiecas uz šo īpašo atbildības prasību, kas ir piemērojama tiesām, ir tas, ka spēja piekļūt lietas materiāliem

26 — MacCormick, N. *Legal Reasoning and Legal Theory*. Clarendon Press Oxford, 1978, 14. lpp.

var palielināt vispārējo Eiropas sabiedrības uzticību Savienības tiesu sistēmai, sūtot vēstījumu, ka tiesas process nenotiek pilnīgā slepenībā, bet ir atvērts sabiedrības rūpīgai pārbaudei [27] — nevis politiskas dabas, bet gan tādai, kas ir pamatota ar juridiskajiem argumentiem, kas tika izvirzīti lietā, un Tiesas argumentāciju, atbildot uz tiem. Tas ir īpaši svarīgs arguments Tiesai, kura pēc savas būtības nav tik tuva Eiropas pilsoņiem kā viņu pašu valsts tiesas — gan ģeogrāfiskā attāluma ziņā, gan tādēļ, ka tās procesi ir mazāk pazīstami. Ja tiks piešķirta piekļuve dokumentiem lietas materiālos, samazināsies attālums starp Eiropas pilsoņiem un Tiesu, padarot procesu pieejamāku un pārskatāmāku.

34. Turklāt, lai arī tiesas nolēmumos (vienbalsīgos vai nē) tiek noteikta pareizā juridiskā atbilde, ir jāsaprot, ka šī atbilde ir vairāku konkurējošu uzskatu par to, kas ir pareizā atbilde, rezultāts. Paradoksāli, bet autoritāte, ar kuru tiesa pasludina likumu, rodas debatēs (bieži karstās), kas notiek lietas dalībnieku starpā. Tieši visu atšķirīgo un pretējo viedokļu par likumu ņemšana vērā padara leģitīmu Tiesas autoritatīvo noteikšanu, kas ir likums. Šajā ziņā piekļuve lietas dalībnieku procesuālajiem rakstiem un iespēja ievietot kontekstā Tiesas nolēmumu, ņemot vērā šos procesuālos rakstus, tiem, kuriem bija cits viedoklis par šo likumu, garantē, ka, pat ja šis viedoklis neguva virsroku, tas tika pienācīgi apsvērts Tiesas apspriedes procesā. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā, ka nepastāv atšķirīgi viedokļi [28]. Tāpat ir svarīgi atļaut turpināt pārrunas ne tikai par to, kas ir likums, bet arī par to, kādam tam ir jābūt.

35. Vēsturiski Tiesas publicētie tiesas sēžu protokoli, kas iekļauj lietas dalībnieku argumentu kopsavilkumu, pildīja šo funkciju, sniedzot sabiedrībai un juristiem iespēju piekļūt lielam vajadzīgās informācijas apjomam [29]. Tas, ka Tiesa saprotamu iemeslu dēļ pārstāja šo protokolu publicēšanas praksi, ir papildu pamatojums lietas dalībnieku procesuālo rakstu publiskošanai.

27 — Attiecībā uz saistītu argumentu par likumdošanas procesa atklātības nozīmīgumu skat. *Turco*, 46. punkts.

28 — Pat ja laiku pa laikam ģenerāladvokātu secinājumos ir sniegts atšķirīgs viedoklis Tiesā.

29 — Ģenerāladvokātu secinājumos dažkārt tiek sniegta arī papildu informācija, bet tie nav paredzēti šīs funkcijas pildīšanai (un tiem arī nevajadzētu būt paredzētiem).

36. Protams, būs gadījumi, kad piekļuve būs jāatsaka svarīgāku pretēju apsvērumu dēļ, kā acīmredzamu (bet ne vienīgo) piemēru minot konfidenciālu personas datu aizsardzību un nepilngadīgo intereses. Dažās lietās intereses, kas ir saistītas ar notiekošajām sarunām ar dalībvalstīm, arī var pamatot piekļuves lietas materiāliem ierobežošanu uz kādu laiku pēc tam, kad lieta ir pabeigta. Lai arī principā, tiklīdz spriedums ir pasludināts, piekļuvei ir jākļūst par normu, minētajos gadījumos konfidencialitāte ir jānodrošina kā izņēmums no šīs normas. Arī šajā gadījumā Tiesai ir vai nu jārīkojas pēc savas ierosmes, vai arī pēc pieprasījuma, ko iesniedzis ieinteresētais lietas dalībnieks, lai izlemtu, ka dažiem dokumentiem vai to daļām, vai pat visiem dokumentiem konkrētajos lietas materiālos ir jāpaliek konfidenciāliem pat pēc lietas pabeigšanas.

37. Tādējādi, tiklīdz tiek pasludināts galīgs spriedums, lietas dalībnieku procesuālajiem rakstiem būtu jābūt pieejamiem sabiedrībai, ja vien izņēmuma iemeslu dēļ konkrētajā lietā nav jāsaglabā konfidencialitāte. Tomēr nevar tikt pieņemts, ka šādi iemesli pastāv visās lietās. Ņemot vērā būtiskos iemeslus, kas liek sliekties par labu šīs informācijas publiskošanai, šādiem izņēmumiem būtu jābūt ierobežotiem.

38. Tā kā ir skaidrs, ka pabeigtajās lietās piekļuvei ir jābūt normai, šādās lietās tātad lietas dalībniekiem būtu jāatļauj, ja tie vēlas, publiskot arī pašu vai citu lietas dalībnieku procesuālos rakstus. Apsvērumi, kas ir saistīti ar tiesas procesa integritāti vai sacīkstes principu un kas liek sliekties par labu konfidencialitātei, kamēr lieta tiek izskatīta, un — vēl būtiskāk — liek Tiesai būt vienīgajai jautājuma izlēmējai, atkrīt, tiklīdz tiek pasludināts spriedums. Ir jāatkārto, ka var būt gadījumi, kuros konfidencialitāte būtu jāsaglabā pat pēc sprieduma pasludināšanas. Šādu lietu noteikšana un konkrētu pienākumu uzlikšana lietas dalībniekiem, ierobežojot vai aizliedzot publiskošanu kopumā pat pēc lietas pabeigšanas, ietilpst Tiesas atbildības un prerogatīvu jomā, to darot vai nu pēc savas ierosmes, vai pēc ieinteresētā lietas dalībnieka pieprasījuma.

39. Rezumējot: kamēr lieta vēl tiek izskatīta, sabiedrības pārstāvju pieteikumi par piekļuvi lietas dalībnieku iesniegtajiem procesuālajiem rakstiem būtu jānosūta pašai Tiesai. Šādi procesuālie raksti ir tiesas procesa sastāvdaļa, un Tiesa ir iestāde, kura vislabāk var objektīvi izvērtēt, vai piekļuve traucēs tiesas procesa mierīgo norisi un integritāti vai apdraudēs citas leģitīmās intereses. Pat ja Tiesai būtu jānospriež, ka lietas dalībnieku procesuālie raksti ietilpst Regulas Nr. 1049/2001 piemērošanas jomā un ka šī lieta ir jāizskata, atsaucoties

uz šo regulu, jautājums pēc būtības paliek tas pats, proti, ar kādiem nosacījumiem būtu jāpiešķir piekļuve. Uzskatu, ka izskatāmajās lietās būtu jāizvairās no stingra noteikuma pieņemšanas šobrīd esošajā tiesību attīstības stadijā un tā vietā būtu jāizmanto piesardzīga pieeja, izvērtējot katru atsevišķo gadījumu. Turpretī pabeigtajās lietās būtu saprātīgi noteikt vispārīgu principu, ka priekšroka ir jādod piekļuvei. Tāpat tas nozīmē, ka pabeigtajās lietās lietas dalībniekam būtu jāatļauj pēc savas ierosmes publiskot savus vai cita lietas dalībnieka procesuālos rakstus; pēc tam, kad spriedums ir pasludināts, vairs nav vajadzīgs, lai tie paliktu Tiesas ekskluzīvajā kompetencē. Šajā gadījumā Regula Nr. 1049/2001 ir piemērojama un Komisijai katrs pieteikums būtu jāizvērtē atsevišķi, ņemot vērā šajos secinājumos iepriekš apspriestos principus. Tomēr Tiesai būtu vienmēr jābūt iespējai uzlikt lietas dalībniekiem konfidencialitātes pienākumu, ja tā uzskata, ka tas ir taisnīgi un pamatoti.

III — Secinājumi

40. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, piedāvāju Tiesai:

— atcelt Pirmās instances tiesas 2007. gada 12. septembra spriedumu lietā T-36/04;

— atcelt Komisijas 2003. gada 20. novembra lēmumu;

— piespriest Komisijai pārskatīt *API* 2003. gada 1. augusta pieteikumu, ņemot vērā spriedumu šajā lietā.